

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	8Cdo/174/2020
Identifikačné číslo spisu:	4113241203
Dátum vydania rozhodnutia:	14.10.2020
Meno a priezvisko:	JUDr. Ladislav Górász
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2020:4113241203.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcov 1/ Š. S., bývajúceho v A., S. E. XXX/XX, 2/ O. S., bývajúcej v A., S. E. XXX/XX, zastúpených advokátom, JUDr. Martinom Jánskym, so sídlom v Nitre, Štúrova 13, proti žalovanému M. S., bývajúcemu v H., E. XXX/XX, zastúpenému A. Š. T., bývajúcemu v H. D., A. XXA, o určenie neplatnosti zmluvy o pôžičke a o určenie neplatnosti zmluvy o zriadení záložného práva, vedenom na Okresnom súde Nitra pod sp. zn. 14C/284/2013, o dovolaní žalobcov proti rozsudku Krajského súdu v Nitre z 13. novembra 2019 sp. zn. 25Co/260/2018, takto

rozhodol:

Dovolanie o d m i e t a.

Žalovanému náhradu trov dovolacieho konania n e p r i z n á v a.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Nitra (ďalej len „súd prvej inštancie“ event. „prvoinštančný súd“) rozsudkom z 28. mája 2018 č. k. 14C/284/2013-215 zamietol žalobu, ktorou sa žalobcovia domáhali určenia neplatnosti Zmluvy o pôžičke uzavretej 27. septembra 2012 a Zmluvy o zriadení záložného práva z tohto istého dňa a žalovanému priznal nárok na náhradu trov konania voči žalobcom v rozsahu 100 %. Zároveň zrušil predbežné opatrenie nariadené uznesením Okresného súdu Nitra č. k. 14C/284/2013-12 z 13. decembra 2013 v spojení s uznesením Krajského súdu v Nitre č. k. 9Co/62/2014-31 z 28. januára 2014.

2. Súd prvej inštancie rozhodnutie právne zdôvodnil ustanoveniami § 657, § 151b ods. 3, § 544 ods. 1, § 545a, § 39a, § 49a, § 3 ods. 1, § 39 Občianskeho zákonníka.

3. Konštatoval nespornosť skutočností, že žalobcom bola poskytnutá pôžička, Zmluvy pripravila advokátka, tieto boli žalobcom predložené a podpisy na nich boli overené na Mestskom úrade Nitra. Rovnako nebolo sporné, že žalobcovia potrebovali finančnú hotovosť, aby odvrátili dražbu ich rodinného domu z dôvodu nesplatenia pôžičky voči tretej osobe. Sporným v konaní zostalo, aká suma pôžičky bola žalobcom poskytnutá, kto ju poskytol, a či žalovaný vyvolal omyl žalobcov pri uzatváraní Zmlúv.

4. V tomto smere potom súd prvej inštancie nepovažoval tvrdenia žalobcov, že boli uvedení do omylu

ohľadom vpísanej sumy 60.000 eur, o ktorej nevedeli, resp. že ju vpísal do Zmlúv žalovaný bez ich vedomia, za preukázané. Naopak, výpovedami svedkov (A.. M. B. S.. R.) mal preukázané, že žalobcovia mali dostatok času sa oboznámiť zo zmluvou a nemohlo dôjsť pri bežnej opatrnosti k tomu, že by si sumy uvedené v Zmluvách nevšimli. Zmluvy prečítali, nemali žiadne pripomienky, zobrali ich so sebou na overenie podpisu. Čítanie Zmlúv u advokátky potvrdil aj svedok R., ktorý uviedol, že A.. M. prečítala obe Zmluvy minimálne v rozsahu, že sa má poskytnúť pôžička 60.000 eur a bude zriadené záložné právo na rodinný dom. Žalobcovia boli za účelom overenia podpisov mimo kancelárie asi hodinu a za ten čas je nepravdepodobné, že by si minimálne Zmluvu o pôžičke neprečítali vzhľadom na jej rozsah dvoch strán A4 a údaj o sume pôžičky uvedený hneď v Čl. I. Súd prvej inštancie zvýraznil, že suma 60.000 eur bola navyše uvedená aj v poznámke v osvedčovacej knihe, preto o nej žalobcovia museli vedieť aj pri podpise. Napokon záver o tom, že žalobcovia si museli byť vedomí sumy 60.000 eur uvedenej v Zmluvách, korešpondoval aj s výpoveďou žalovaného, ktorý uviedol, že sa spýtal žalobcov, či si Zmluvy prečítali, na čo oni uviedli, že áno, že im to za to stojí.

5. Súd považoval výpovede svedkov A.. M. B. S.. R. za dôveryhodné, konzistentné, nerozporné vo vzájomnom vzťahu, ani vnútorne. Na druhej strane vo výpovediach žalobcov boli zjavné rozpory, respektíve tieto boli bez výpovednej hodnoty k určitým skutočnostiam.

6. Ohľadne sumy, ktorá mala byť žalobcom vyplatená, súd považoval tvrdenia žalobcov, že malo ísť o sumu 32.000 eur za rozporné a nekorešpondujúce s výpoveďami svedkov S.. R. B. A.. M.. Dodal, že nebolo povinnosťou žalovaného preukazovať, koľko poskytol, bolo na žalobcoch preukázať poskytnutie inej, nižšej sumy, keďže Zmluva bola zachytená v písomnej forme s podpismi, ktoré potvrdzovali obsah Zmluvy.

7. Súd mal ďalej výpoveďami A.. M. B. S.. R. za preukázané, že peniaze (pôžičku) žalobcom poskytol a odovzdal žalovaný, pričom S.. R. tu pôsobil iba ako sprostredkovateľ pôžičky, na ktorého sa žalobca 1/ obrátil, keď si potreboval požičať peniaze, a tento ako sprostredkovateľ dohadoval podmienky pôžičky a bol prítomný pri odovzdaní peňazí. Z tohto síce mohli žalobcovia nadobudnúť dojem, že im poskytol pôžičku on, avšak na základe písomnej Zmluvy a z faktického konania žalovaného, keď odovzдание peňazí potvrdili aj svedkovia, vyplýval jednoznačný záver, že veriteľom bol v danom prípade samotný žalovaný.

8. Pokiaľ žalobcovia namietali neplatnosť úkonov (uzavretých Zmlúv) podľa § 39a Občianskeho zákonníka, súd poukázal na to, že dané ustanovenie zakotvuje civilný inštitút úžery, ktorého následkom je absolútna neplatnosť právneho úkonu. Ustanovenie vymedzuje úžeru objektívnymi a subjektívnymi znakmi. Objektívnym znakom úžery je porovnanie vzájomných plnení v záväzkovo právnom vzťahu. Za úžeru sa považujú situácie, pri ktorých ide o hrubý nepomer medzi plnením jednej a druhej strany. Hrubý nepomer sa teda posudzuje porovnaním hodnôt vzájomného plnenia, napr. pri Zmluve o pôžičke pôjde o úroky. V danom prípade žalobcovia hrubý nepomer odôvodnili pomerom pôžičky na jednej strane a plnenia spočívajúce vo vrátení pôžičky spolu so zmluvnou pokutou na druhej strane. Uviedol, že zmluvná pokuta nebola plnením, ktoré mali žalobcovia primárne poskytnúť, ich plnenie spočívalo vo vrátení poskytnutých finančných prostriedkov. Zmluvná pokuta je zabezpečovací inštitút a sankcia za porušenie povinností, preto sa do vzájomného plnenia v zmysle uvedeného ustanovenia nemôže zahrnúť. Dospel k záveru, že nebola splnená objektívna podmienka úžery, preto nebolo potrebné skúmať subjektívne podmienky, teda tieseň a neschopnosť plniť záväzky.

9. Súd sa nestotožnil ani s namietanou neurčitosťou Zmluvy o zriadení záložného práva z dôvodu nedostatočného určenia zabezpečovanej pohľadávky, ani najvyššej hodnoty istiny, do ktorej sa pohľadávka zabezpečuje. Uviedol, že pohľadávka bola v Zmluve špecifikovaná jasne a určito ako pohľadávka záložného veriteľa a jej príslušenstva, a to vo výške 60.000 eur, ktorá predstavuje pôžičku poskytnutú dlžníkom - žalobcom na základe Zmluvy o pôžičke z 27. septembra 2012. Týmto bol uvedený titul vzniku pohľadávky, veriteľ, dlžníci, aj výška pohľadávky. Ak žalobcovia poukazovali na nezrozumiteľnosť pojmu „s príslušenstvom“, tento je jednoznačne definovaný v Občianskom zákonníku v § 121 ods. 3 (príslušenstvom pohľadávky sú úroky, úroky z omeškania, poplatok z omeškania a

náklady spojené s jej uplatnením). Záložné právo v zmysle predmetnej Zmluvy teda zabezpečovalo istinu a príslušenstvo, nie však pohľadávku zo zmluvnej pokuty. Určiť najvyššiu hodnotu istiny, do ktorej sa pohľadávka zabezpečuje, nebolo potrebné, nakoľko Zmluva o zriadení záložného práva uvádzala hodnotu zabezpečenej pohľadávky, a to 60.000 eur.

10. S poukazom na závery vyplývajúce z uznesenia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 16. novembra 2011, sp. zn. 6Cdo/145/2011 a uznesenia Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 16. marca 2005 sp. zn. II. ÚS 78/05 súd dodal, že sa v ďalšom nezaoberal čiastkovými argumentmi žalobcov uvedenými v ich záverečnom návrhu, nakoľko vzhľadom na jeho záver o neunesení dôkazného bremena žalobcami (v preukázaní omylu, resp. vyplatení inej ako dohodnutej sumy) boli tieto argumenty irelevantné.

11. Napokon k námietke žalobcov voči výške zmluvnej pokuty 1 % denne z dlžnej sumy, ktorú žalobcovia považovali za dohodnutú v rozpore s dobrými mravmi, súd uviedol, že dlžník v zásade nemôže úspešne namietat' rozpor dohody o zmluvnej pokute s dobrými mravmi, ak on sám mohol zabrániť nárastu celkovej výšky zmluvnej pokuty práve splnením si jeho zmluvnej povinnosti zabezpečenej zmluvnou pokutou. Posudzovanie samotnej konečnej výšky zmluvnej pokuty by odporovalo účelu zmluvnej pokuty a neoprávnene by zvýhodňovalo dlžníka, keď zvyšovanie výhodnosti jeho pozície pri posudzovaní prípadnej neprimeranosti výšky zmluvnej pokuty by tak bolo priamo úmerné dĺžke neplnenia si jeho povinnosti a čím dlhšie by si dlžník neplnil svoje povinnosti, potom by bola väčšia pravdepodobnosť, že dohoda o zmluvnej pokute bude posudzovaná ako neprimeraná. Dospel k záveru, že dohodnutá výška zmluvnej pokuty neprekračovala účel zmluvnej pokuty, ktorý spočíval hlavne v hrozbe dostatočne cielenou majetkovou sankciou voči dlžníkom pre prípad, že si nesplnia svoju povinnosť zabezpečenú práve zmluvnou pokutou a v dostatočnom zabezpečení veriteľa proti prípadným škodám, ktoré by mohli nesplnením si zabezpečovacej povinnosti vzniknúť. V danom prípade výška zmluvnej pokuty bola plne závislá od doby, po ktorú si žalobcovia ako dlžníci vôbec nesplnili svoju povinnosť vyplývajúcu zo Zmluvy o pôžičke. Nebola dohodnutá zmluvná pokuta vo forme pevne stanovenej sumy, ale bola dohodnutá formou určitej sadzby za stanovenú časovú jednotku, a teda jej výšku mohli svojim správaním žalobcovia ovplyvniť, a to práve s plnením si svojej povinnosti.

12. Súd preto dospel k záveru, že dojednanie o zmluvnej pokute v danom prípade nedosiahlo intenzitu jej rozporu s dobrými mravmi. Čo sa však týkalo výšky pokuty a jej primeranosti, súčasne vyslovil názor, že táto bola neprimeraná, a preto by prichádzalo do úvahy využitie moderačného práva súdom. Súd však nebol oprávnený moderovať zmluvnú pokutu v tomto konaní (žalobcovia to ani nežiadali), toto by bolo možné len v konaní na plnenie (žaloby na plnenie). Vo vzťahu k platnosti dojednania o zmluvnej pokute súd dodal, že žalobcovia neuniesli dôkazné bremeno ohľadne preukázania nedostatku ich vôle pri uzatváraní Zmlúv a nepreukázali ani nedostatok ich vôle uzatvoriť dohodu o zmluvnej pokute. Žalobcovia dokazovanie postavili len na svojich výpovediach, ktoré však súd vyhodnotil ako nehodnoverné. Žalobcami navrhnutí svedkovia (A., A. B. Z., A.) nijako nedosvedčili tvrdené skutočnosti. Naopak z výpovede ostatných svedkov a z listinných dôkazov boli preukázané tvrdenia žalovaného o odovzdaní predmetu pôžičky a o možnosti žalobcov oboznámiť sa so zmluvnými podmienkami. Súd poukázal aj na to, že nešlo o prvý pôžičkový vzťah žalobcu 1/ (aj so zabezpečením záložným právom), tento bol zbehlý v obdobných vzťahoch, čím sa potom súdu javilo jeho tvrdenie o tom, že nevedel o zmluvných dojednaniach, ktoré podpísal, ako nepravdepodobné. Zo všetkých vyššie uvedených dôvodov súd žalobu zamietol.

13. O trovách konania súd rozhodol podľa § 262 ods. 2 a § 255 ods. 1 CSP a predbežné opatrenie nariadené po začatí konania zrušil s poukazom na § 335 ods. 1 CSP v spojení s § 471 ods. 1 CSP.

14. Krajský súd v Nitre (ďalej len „odvolací súd“) na odvolanie žalobcov rozsudkom z 13. novembra 2019 sp. zn. 25Co/260/2018 potvrdil rozsudok súdu prvej inštancie a žalovanému priznal voči žalobcom nárok na náhradu trov odvolacieho konania v rozsahu 100 %.

15. V odôvodnení rozhodnutia odvolací súd uviedol, že predpokladom úspešnosti žaloby o určenie, či tu

právny vzťah alebo právo je či nie je, bola (i) v čase podania predmetnej žaloby skutočnosť, že na tomto určení je naliehavý právny záujem (§ 80 písm. c/ OSP účinného v čase podania žaloby). Naliehavý právny záujem na určení bol daný tam, kde by bez tohto určenia bolo ohrozené právo žalobcu alebo kde by sa bez tohto určenia jeho právne postavenie stalo neistým. Pre naplnenie zákonného predpokladu, ktorým je danosť naliehavého právneho záujmu, musel existovať aktuálny stav objektívnej právnej neistoty medzi žalobcom a žalovaným, ktorý bol ohrozením žalobcovho právneho postavenia a ktorý nebolo možné iným právnym prostriedkom odstrániť. Naliehavosť nebola daná, ak žalobca mal k dispozícii iný spôsob ochrany tvrdeného práva. Ak bola žaloba o určenie neplatnosti právneho úkonu podaná za účinnosti Občianskeho súdneho poriadku, pričom v čase podania žaloby mal žalobca naliehavý právny záujem podľa § 80 písm. c/ OSP, súd, ktorý v spore rozhodoval za účinnosti Civilného sporového poriadku, nemohol opätovne posudzovať existenciu naliehavého záujmu podľa § 137 písm. c/ CSP a žalobu pre nedostatok naliehavého právneho záujmu podľa nového procesného predpisu zamietnuť.

16. V danej veci žalobcovia v žalobe neuviedli, v čom spočíva ich naliehavý právny záujem na požadovanom určení. V návrhu na nariadenie predbežného opatrenia poukázali iba na oznámenie žalovaného o začatí výkonu záložného práva a tvrdili, že uvedená skutočnosť zakladá pre nich priamu hrozbu, že prídu o strechu nad hlavou. Ani súd prvej inštancie sa k naliehavému právnemu záujmu v dôvodoch svojho rozhodnutia konkrétne nevyjadril. Nakoľko však vec meritorne prejednal, mal i odvolací súd za to, že považoval naliehavý právny záujem žalobcov na požadovanom určení za daný. Aj podľa názoru odvolacieho súdu žalobcovia mali naliehavý právny záujem na požadovanom určení, ktorý vyplýval zo skutočnosti, že žalovaný im oznámil začatie výkonu záložného práva, čím sa žalobcovia dostávali do stavu právnej neistoty, že vlastníctvo založených nehnuteľností nadobudne príklepom vydražiteľ na dražbe, pričom tento stav neistoty nebolo možné odstrániť iným právnym prostriedkom.

17. Odvolací súd preto následne preskúmal odvolaním napadnuté rozhodnutie súdu prvej inštancie a dospel k záveru, že súd prvej inštancie vykonal vo veci dokazovanie v dostatočnom rozsahu potrebnom pre zistenie rozhodujúcich skutočností, pričom z takto vykonaného dokazovania vyvodil i správny právny záver. Z hľadiska skutkového stavu bolo potom nesporné, že žalobcom bola poskytnutá pôžička, Zmluvu o pôžičke a Zmluvu o zriadení záložného práva pripravila advokátka a tieto žalobcovia podpísali na Mestskom úrade Nitra. Sporné tvrdenia strán sporu o tom, aká suma pôžičky bola poskytnutá, kto ju poskytol, a či žalovaný vyvolal omyl žalobcov pri uzatváraní Zmlúv, bolo potrebné vyhodnotiť na ťarchu žalobcov. Ohľadne poskytnutej sumy pôžičky uviedol, že Zmluva bola vyhotovená v písomnej forme s podpismi, ktoré potvrdzovali jej obsah, a preto dôkazné bremeno preukázania, že v skutočnosti nebola požičaná suma 60.000 eur (ale len 32. 000 eur) bolo na žalobcoch, ktorí však toto svoje tvrdenie nijako nepreukázali. Vzhľadom na písomnú formu Zmluvy o pôžičke a výpovede svedkov považoval i odvolací súd za preukázané, že pôžičku poskytol a peniaze odovzdal žalovaný v postavení veriteľa, pričom nemal preukázané, že ich žalovaný svojim konaním uviedol do omylu.

18. K námietke nesprávneho vyhodnotenia vykonaného dokazovania súdom prvej inštancie, odvolací súd uviedol, že súd prvej inštancie hodnotil vykonané dôkazy v súlade s ustanovením § 191 CSP podľa svojej úvahy, každý dôkaz jednotlivo a všetky dôkazy v ich vzájomnej súvislosti. Pri hodnotení dôkazov prihliadol na všetko, čo vyšlo počas konania najavo. Svoje úvahy pri hodnotení dôkazov náležite a presvedčivo odôvodnil, keď uviedol svoje úvahy, ktorými sa pri hodnotení dôkazov riadil. Úvahy súdu prvej inštancie pri hodnotení dôkazov vychádzali zo zisteného skutkového stavu. Pokiaľ posudzoval konkrétny dôkaz z hľadiska pravdivosti, posudzoval ho najskôr izolovane z hľadiska jeho vierohodnosti až potom vo vzájomnej súvislosti s ostatnými dôkazmi. Výpovede svedkov A. M. B. S. R. považoval za dôveryhodné, konzistentné a vzájomne nerozporné. Skutočnosť, že žalobcovia s hodnotením dôkazov nesúhlasili, nemala za následok nesprávnosť postupu súdu prvej inštancie, ani nesprávnosť jeho záverov.

19. Za nedôvodnú vyhodnotil odvolací súd aj námietku žalobcov voči tomu, ako súd prvej inštancie právne posúdil a zistil podmienky možnej civilnej úžery, vo vzťahu k dohodnutej zmluvnej pokute. Poukázal na to, že sa súd s týmito tvrdeniami žalobcov dostatočne vypořiadal v bode 42. svojho rozhodnutia. Odvolací súd sa napokon nestotožnil ani s námietkou žalobcov voči posúdeniu dôvodov

neplatnosti záložnej zmluvy, keď opätovne išlo o tvrdenia žalobcov, s ktorými sa súd prvej inštancie dôsledne zaoberal, ktoré vyhodnotil a prijal k nim aj správny záver v bode 43. svojho rozhodnutia. Odvolací súd sa so všetkými závermi súdu prvej inštancie stotožnil, a preto napadnutý rozsudok súdu prvej inštancie, ako vecne správny, potvrdil (§ 387 ods. 2 CSP). O trovách odvolacieho konania rozhodol podľa § 262 ods. 1 v spojení s ustanovením § 396 ods. 1 CSP a podľa § 255 ods. 1 CSP.

20. Proti rozsudku odvolacieho súdu podali žalobcovia (ďalej aj „dovolatelia“) dovolanie, v ktorom žiadali, aby dovolací súd rozhodnutie odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Prípustnosť dovolania odôvodnili poukazom na ustanovenie § 420 písm. f/ a § 421 ods. 1 písm. b/ CSP. V odôvodnení dovolania uviedli, že právne závery odvolacieho súdu so zreteľom na skutkový stav považujú za zjavne neodôvodnené, arbitrárne a z ústavného hľadiska neospravedlňiteľné, neudržateľné, majúce za následok porušenie ich základného práva alebo slobody. Okrem nedostatočného odôvodnenia rozhodnutia, súdy vyhodnocovali prostriedky procesnej obrany a procesného útoku uplatnené sporovými stranami jednostranne v neprospech žalobcov, keď sa neriadili zásadou voľného hodnotenia dôkazov. Vzhľadom ku skutočnosti, že predmetom konania bolo určenie neplatnosti Zmluvy o pôžičke a nadväzujúcej Zmluvy o zriadení záložného práva, mali súdy o to väčšiu pozornosť venovať ostatným skutkovým okolnostiam, ako ich uvádzali žalobcovia v priebehu konania, keď podľa ich názoru bolo vylúčené, aby žalovaný disponoval takým objemom finančných prostriedkov (60.000 eur) v tvrdenej forme (120 kusov bankoviek v nominálnej hodnote 500 eur), ktoré by následne bez riadneho zabezpečenia poskytol žalobcom. Tieto námietky žalobcov neboli zo strany žalovaného vyvrátené. Hodnotením vykonaného dokazovania súdy postupovali v rozpore s požiadavkami na tento postup, čím porušili procesné práva žalobcov v takej miere, že došlo k porušeniu ich práva na spravodlivý proces.

21. V ďalšom žalobcovia odvolaciemu súdu vytkli, že nesprávne posúdil právnu otázku, či „je zmluvné ustanovenie zakotvujúce zmluvnú pokutu podľa ustanovenia § 544 Občianskeho zákonníka vo výške 1 % denne z dlžnej sumy istiny v súlade s ustanovením § 39 Občianskeho zákonníka?“. Túto otázku považovali v danej veci za otázku zásadného právneho významu. Mali za to, že takéto dojednanie zmluvnej pokuty je neplatné pre rozpor s dobrými mravmi. Za jeden deň omeškania s vrátením pôžičky, by totiž žalobcovia museli titulom zmluvnej pokuty zaplatiť žalovanému sumu 600 eur. Vyššie nastolenú otázku považovali za doposiaľ ustálenou rozhodovacou praxou dovolacieho súdu neriešenú.

22. Žalovaný sa k dovolaniu písomne nevyjadril.

23. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej aj „najvyšší súd“ event. „dovolací súd“) ako súd dovolací (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie podala v zákonnej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) strana sporu v ktorej neprospech bolo napadnuté rozhodnutie vydané (§ 424 CSP), zastúpená advokátom (§ 429 ods. 1 CSP), skúmal, či sú splnené aj ďalšie podmienky dovolacieho konania a predpoklady prípustnosti dovolania a bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP) dospel k záveru, že dovolanie nie je prípustné, a preto ho podľa § 447 písm. c/ a f/ CSP odmietol.

24. Z obsahu dovolania (vychádzajúc z článku 11 ods. 1 Základných princípov CSP a ustanovenia § 124 ods. 1 CSP) vyplýva, že v danom prípade vyvodili žalobcovia prípustnosť podaného dovolania (i) z ustanovenia § 420 písm. f/ CSP, z ktorého vyplýva, že dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. Dovolanie prípustné podľa § 420 CSP možno odôvodniť iba tým, že v konaní došlo k vade uvedenej v tomto ustanovení (§ 431 ods. 1 CSP). Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie, v čom spočíva táto vada (§ 431 ods. 1 CSP).

25. Hlavnými znakmi, ktoré charakterizujú procesnú vadu uvedenú v § 420 písm. f/ CSP, sú a/ zásah súdu do práva na spravodlivý proces a b/ nesprávny procesný postup súdu znemožňujúci procesnej strane, aby svojou procesnou aktivitou uskutočňovala jej patriace procesné oprávnenia. Podstatou práva na spravodlivý súdny proces je možnosť fyzických a právnických osôb domáhať sa svojich práv na

neustrannom súde a v konaní pred ním využívať všetky právne inštitúty a záruky poskytované právnym poriadkom; integrálnou súčasťou tohto práva je právo na relevantné, zákonu zodpovedajúce súdne konanie. Z práva na spravodlivý súdny proces ale pre procesnú stranu nevyplýva jej právo na to, aby sa všeobecný súd stotožnil s jej právnymi názormi a predstavami, preberal a riadil sa ňou predkladaným výkladom všeobecne záväzných právnych predpisov a rozhodol v súlade s jej vôľou a požiadavkami. Jeho súčasťou nie je ani právo procesnej strany dožadovať sa ňou navrhnutého spôsobu hodnotenia vykonaných dôkazov (porovnaj rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 252/04, I. ÚS 50/04, I. ÚS 97/97, II. ÚS 3/97 a II. ÚS 251/03).

26. Pojem „procesný postup“ bol vysvetlený už vo viacerých rozhodnutiach najvyššieho súdu tak, že sa ním rozumie len faktická, vydaniu konečného rozhodnutia predchádzajúca činnosť alebo nečinnosť súdu (1Cdo/166/2018, 2Cdo/19/2019, 3Cdo/150/2018, 4Cdo/27/2018, 5Cdo/21/2018, 7Cdo/27/2019, 8Cdo/181/2018), teda sama procedúra prejednávania veci (to ako súd viedol spor) znemožňujúca strane sporu realizáciu jej procesných oprávnení a mariaca možnosti jej aktívnej účasti na konaní (porovnaj R 129/1999 a rozhodnutia 1Cdo/6/2014, 3Cdo/38/2015, 5Cdo/201/2011, 6Cdo/90/2012). Tento pojem nemožno vykladať extenzívne jeho vzťahovaním aj na faktickú meritórnu rozhodovaciu činnosť súdu. „Postupom súdu“ možno teda rozumieť iba samotný priebeh konania, nie však konečné rozhodnutie súdu posudzujúce opodstatnenosť žalobou uplatneného nároku (1Cdo/166/2018, 2Cdo/19/2019, 3Cdo/150/2018, 4Cdo/27/2018, 5Cdo/21/2018, 7Cdo/27/2019, 8Cdo/181/2018, 1VCdo/2/2017). Pokiaľ „postupom súdu“ nie je rozhodnutie súdu - finálny (meritórny) produkt prejednávania veci v civilnom sporovom konaní, potom už „postupom súdu“ vôbec nemôže byť ani časť rozhodnutia - jeho odôvodnenie (obsah, spôsob, kvalita, výstižnosť, presvedčivosť a úplnosť odôvodnenia), úlohou ktorej je vysvetliť dôvody, so zreteľom na ktoré súd rozhodol. Pod porušením práva na spravodlivý proces v zmysle citovaného ustanovenia treba rozumieť nesprávny procesný postup súdu spočívajúci predovšetkým v zjavnom porušení kogentných procesných ustanovení, ktoré sa vymyká nielen zo zákonného, ale aj z ústavnoprávneho rámca a ktoré (porušenie) tak zároveň znamená aj porušenie ústavou zaručených procesných práv spojených so súdnou ochranou práva.

27. Podstatou práva na spravodlivý súdny proces je možnosť fyzických a právnických osôb domáhať sa svojich práv na neustrannom súde a v konaní pred ním využívať všetky právne inštitúty a záruky poskytované právnym poriadkom. Integrálnou súčasťou tohto práva je právo na relevantné, zákonu zodpovedajúce konanie súdov a iných orgánov Slovenskej republiky. Z práva na spravodlivý súdny proces ale pre procesnú stranu nevyplýva jej právo na to, aby sa všeobecný súd stotožnil s jej právnymi názormi a predstavami, preberal a riadil sa ňou predkladaným výkladom všeobecne záväzných predpisov, rozhodol v súlade s jej vôľou a požiadavkami (IV. ÚS 252/04, I. ÚS 50/04, I. ÚS 97/97, II. ÚS 3/97 a II. ÚS 251/03).

28. V súvislosti so všeobecnou námietkou žalobcov (dovolateľov), že odvolací súd nedostatočne odôvodnil svoje rozhodnutie, v dôsledku čoho je jeho rozsudok arbitrárny a nepreskúmateľný, dovolací súd uvádza, že už dávnejšia judikatúra najvyššieho súdu (R 111/1998) zastávala názor, že nepreskúmateľnosť rozhodnutia nezakladá zmätočnosť a prípustnosť dovolania; nepreskúmateľnosť bola považovaná len za vlastnosť (vyjadrujúcu stupeň kvality) rozhodnutia súdu, v ktorej sa navonok prejavila tzv. iná vada konania majúca za následok nesprávne rozhodnutie veci (viď § 241 ods. 2 písm. b/ Občianskeho súdneho poriadku), ktorá prípustnosť dovolania nezakladala. S týmto názorom sa stotožnil aj Ústavný súd Slovenskej republiky (pozri rozhodnutia sp. zn. I. ÚS 364/2015, II. ÚS 184/2015, III. ÚS 288/2015 a I. ÚS 547/2016). Na záse, podľa ktorej nepreskúmateľnosť zakladá (len) „inú vadu konania v zmysle § 241 ods. 2 písm. b/ Občianskeho súdneho poriadku“, zotrvalo aj zjednocujúce stanovisko R 2/2016, právna veta ktorého znie: „Nepreskúmateľnosť rozhodnutia zakladá inú vadu konania v zmysle § 241 ods. 2 písm. b/ Občianskeho súdneho poriadku. Výnimočne, keď písomné vyhotovenie rozhodnutia neobsahuje zásadné vysvetlenie dôvodov podstatných pre rozhodnutie súdu, môže ísť o skutočnosť, ktorá zakladá prípustnosť dovolania podľa § 237 ods. 1 písm. f/ Občianskeho súdneho poriadku“. Zmeny v právnej úprave dovolania a dovolacieho konania, ktoré nadobudli účinnosť od 1. júla 2016, sa podstaty a zmyslu tohto stanoviska (rovnako ako v prípade nesprávneho hodnotenia dôkazov) nedotkli, preto ho treba považovať aj naďalej za aktuálne.

29. V danom prípade odôvodnenie rozsudku odvolacieho súdu nedáva žiadny podklad pre uplatnenie druhej vety zjednocujúceho stanoviska R 2/2016, ktorá predstavuje krajnú výnimku z prvej vety a týka sa len celkom ojedinelých (extrémnych) prípadov. O taký prípad ide napríklad vtedy, keď dovolaním napadnuté rozhodnutie neobsahuje vôbec žiadne odôvodnenie, alebo keď sa vyskytli „vady najzákladnejšej dôležitosti pre súdny systém“ (pozri Sutyazhnik proti Rusku, rozsudok z roku 2009), prípadne keď odôvodnenie dovolaním napadnutého rozhodnutia má také nedostatky, že sa svojou povahou, intenzitou, významom a právnymi dôsledkami predstavuje exces, ktorý možno charakterizovať ako „justičný omyl“ v zmysle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (pozri napr. Ryabykh proti Rusku, rozsudok z roku 2003). Odôvodnenie dovolaním napadnutého rozsudku odvolacieho súdu však nedáva podklad pre tvrdenie dovolateľov, že nespĺňa požiadavku riadneho odôvodnenia súdneho rozhodnutia. Odvolací súd v odôvodnení rozhodnutia uviedol síce stručným ale konkrétnym, zrozumiteľným a jednoznačným spôsobom dôvody, ktoré ho viedli k rozhodnutiu a odôvodnenie jeho rozhodnutia má náležitosti v zmysle ustanovenia § 393 CSP, a preto ho v žiadnom prípade nemožno považovať za nedostatočné alebo arbitrárne. Za procesnú vadu konania podľa § 420 písm. f/ CSP nemožno považovať to, že súd neodôvodnil svoje rozhodnutie podľa predstáv dovolateľov, ale len to, že ho neodôvodnil objektívne uspokojivým spôsobom, čo nie je tento prípad. Dovolatelia preto nemôžu dôvodne a opodstatnene namietat, že im odvolací súd nedostatočným a nepresvedčivým odôvodnením rozhodnutia znemožnil, aby uskutočňovali im patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu ich práva na spravodlivý proces. Odvolací súd vo svojom rozhodnutí totiž jasne uviedol, že v konaní bolo preukázané, že žalobcom bola poskytnutá pôžička, že Zmluvu o pôžičke a Zmluvu o zriadení záložného práva pripravila advokátka a že tieto Zmluvy žalobcovia podpísali na Mestskom úrade Nitra. Zmluva o pôžičke bola vyhotovená v písomnej forme s podpismi, ktoré potvrdzovali jej obsah, a preto ak žalobcovia tvrdili, že im bola požičaná (iná) nižšia suma peňazí (32.000 eur), než bolo uvedené v Zmluve, bolo na nich, aby svoje tvrdenie preukázali (čo sa nestalo). Odvolací súd mal ďalej preukázané, že pôžičku poskytol a peniaze žalobcom odovzdal žalovaný, ktorý mal v konaní postavenie veriteľa, pričom nebolo preukázané, že by žalovaný svojím konaním uviedol žalobcov do omylu. Odvolací súd sa vyjadril i k námietkam žalobcov ohľadne posúdenia možnej civilnej úzery vo vzťahu k dohodnutej zmluvnej pokute, ako i k namietaným dôvodom neplatnosti záložnej Zmluvy, keď sa v tomto smere v celom rozsahu stotožnil s názorom súdu prvej inštancie, vyjadrenom v bodoch 42. a 43. jeho rozhodnutia. Uviedol, že súd prvej inštancie detailne popísal obsah všetkých dôkazov vykonaných v konaní, a následne ich jednotlivo a vo vzájomných súvislostiach podrobil komplexnému hodnoteniu. V odôvodnení svojho rozsudku odvolací súd citoval i ustanovenia, ktoré aplikoval a z ktorých vyvodil svoje právne závery, zhodné so súdom prvej inštancie. Odvolací súd tak zrozumiteľným a jednoznačným spôsobom uviedol dôvody, ktoré ho viedli k rozhodnutiu; vyjadril sa aj k nevykonaniu navrhovaných dôkazov. Jeho postup, vo vzájomnej súvislosti s konaním a rozsudkom prvej inštancie ho súdu, preto nemožno považovať za neodôvodnený. Podľa názoru odvolacieho súdu má odôvodnenie rozhodnutia odvolacieho súdu (ktoré treba v spojení s rozhodnutím súdu prvej inštancie chápať ako jeden vecný celok) na ležitosti v zmysle § 393 CSP.

30. V tejto súvislosti považuje odvolací súd za potrebné poznamenať, že odvolací súd v odôvodnení svojho rozhodnutia nemusí dať odpoveď na všetky odvolacie námietky uvedené v odvolaní, ale len na tie, ktoré majú pre rozhodnutie o odvolaní podstatný význam, ktoré zostali sporné alebo na ktoré považuje odvolací súd za nevyhnutné dať odpoveď z hľadiska doplnenia dôvodov rozhodnutia súdu prvej inštancie (II. ÚS 78/05). Odôvodnenie rozhodnutia všeobecného súdu, ktoré stručne a jasne objasní skutkový a právny základ rozhodnutia, postačuje na záver o tom, že z tohto aspektu je plne realizované základné právo účastníka na spravodlivý proces (IV. ÚS 115/03, III. ÚS 209/04).

31. Pre úplnosť odvolací súd (v súvislosti s argumentáciou žalobcov uvedenou v dovolaní) tiež poznamenáva, že pri posudzovaní splnenia požiadaviek na riadne odôvodnenie rozhodnutia z hľadiska namietanej zmätočnosťnej vady v zmysle § 420 písm. f/ CSP, správnosť právnych záverov, ku ktorým odvolací súd dospel, nie je relevantná, lebo prípadne nesprávne právne posúdenie prípustnosť dovolania podľa ustanovenia § 420 písm. f/ CSP nezakladá. Ako vyplýva aj z judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky, iba skutočnosť, že dovolateľ sa s právnym názorom odvolacieho súdu

nestotožňuje, nemôže viesť k záveru o zjavnej neodôvodnenosti alebo arbitrárnosti jeho rozhodnutia (napr. I. ÚS 188/06).

32. K námitke hodnotenia dôkazov súdmi (podľa dovolateľov jednostranne v ich neprospech), dovolací súd uvádza, že obsah spisu nedáva podklad pre záver, že by súdy v tomto smere porušili zásadu rovnosti procesných strán. Súd prvej inštancie i odvolací súd vytvorili obom procesným stranám rovnakú možnosť vyjadriť sa k veci, k vykonanému dokazovaniu, k priebehu konania a k vyjadreniam protistrany. Vzhľadom na námietky žalobcov smerujúce najmä k nevyváženému spôsobu dokazovania dovolací súd pripomína, že dokazovanie je časť civilného sporového konania, v rámci ktorej si súd vytvára poznatky, potrebné na rozhodnutie vo veci. Právomoc konať o veci, ktorej sa návrh týka, v sebe obsahuje i právomoc posúdiť to, či a aké dôkazy na zistenie skutkového stavu sú potrebné a akým spôsobom sa zabezpečiť dôkaz na jeho vykonanie (I. ÚS 52/03). Súd v civilnom sporovom konaní nie je viazaný návrhmi strán na vykonanie dokazovania a nie je povinný vykonať všetky navrhované dôkazy. Posúdenie návrhu na vykonanie dokazovania a rozhodnutie, ktoré z nich budú v rámci dokazovania vykonané, je vždy vecou súdu, nie strán sporu. V danej veci súdy vo svojich rozhodnutiach jasne uviedli, ktoré skutočnosti mali v danej veci za preukázané, a z ktorých konkrétnych dôkazov vychádzali, prečo za hodnoverné považovali výpovede svedkov A.. M. B. S.. R. (keď ich považovali za konzistentné, nerozporné vo vzájomnom vzťahu, ani vnútorne), a naopak, prečo vo výpovediach žalobcov súdy vzhľadli zjavné rozpory, respektíve ich považovali bez výpovednej hodnoty k rozhodujúcim skutočnostiam. Ani prípadné nezohľadnenie tvrdenia žalobcov o tom, že žalovaný nemohol disponovať takým objemom finančných prostriedkov (60.000 eur), ktoré by následne bez riadneho zabezpečenia poskytol žalobcom, neobstojí, nakoľko išlo len o tvrdenie vo všeobecnej rovine (bez jeho riadneho preukázania), a navyše zabezpečenie návratu pôžičky zabezpečené bolo, práve uzavretím Zmluvy o zriadení záložného práva.

33. Dôvodom zakladajúcim prípustnosť dovolania v zmysle § 420 písm. f/ CSP potom nemôže byť iba paušálne tvrdenie dovolateľa o nedostatočne zistenom skutkovom stave, nevykonaní všetkých navrhovaných dôkazov alebo nesprávnom vyhodnotení niektorého dôkazu (3Cdo/26/2017, 4Cdo/56/2017, 5Cdo/90/2017, 8Cdo/187/2017). Súlad tohto právneho názoru s Ústavou Slovenskej republiky posudzoval ústavný súd napríklad v uznesení sp. zn. II. ÚS 465/2017 a nedospel k záveru o jeho ústavnej neudržateľnosti.

34. V súvislosti so spochybňovaním správnosti skutkových zistení a spôsobu vyhodnotenia dôkazov odvolacím súdom, dovolací súd zároveň dodáva, že nie je oprávnený preskúmavať skutkové závery, ku ktorým dospeli súdy nižších inštancií. V zmysle § 442 CSP je totiž viazaný skutkovým stavom, z ktorého vychádzal odvolací súd. Dovolací súd nie je tretou inštanciou, a preto sa ním nemožno domáhať revízie skutkových zistení urobených súdmi nižšej inštancie a ani prieskumu nimi vykonaného dokazovania. Dovolací súd na tomto mieste poukazuje na skutkové a právne závery súdov nižšej inštancie, ktoré mali na základe vykonaného dokazovania za jednoznačne preukázané.

35. Z uvedeného vyplýva, že zo strany odvolacieho súdu nedošlo k nesprávnemu procesnému postupu, ktorý by znemožnil dovolateľom, aby uskutočňovali im patriace procesné práva v takej miere, že by došlo k porušeniu ich práva na spravodlivý proces, a preto dovolací súd konštatuje, že vyššie uvedený dovolací dôvod neexistuje (nie je daný).

36. Dovolatelia vyvodzovali prípustnosť podaného dovolania i z ustanovenia § 421 ods. 1 písm. b/ CSP, v zmysle ktorého je dovolanie prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená. Za otázku dovolacím súdom doposiaľ nevyriešenú, považovali, či „zmluvné ustanovenie zakotvujúce zmluvnú pokutu podľa ustanovenia § 544 Občianskeho zákonníka vo výške 1 % denne z dlžnej sumy istiny je v súlade s ustanovením § 39 Občianskeho zákonníka?“. Mali za to, že súdy vec nesprávne právne posúdili, keď dojednanie zmluvnej pokuty v takejto výške považovali za platné (v súlade s dobrými mravmi), hoci by to pre žalobcov znamenalo, že by za jeden deň omeškania s vrátením pôžičky, museli titulom

zmluvnej pokuty zaplatiť žalovanému sumu 600 eur.

37. Dôvod prípustnosti dovolania podľa ustanovenia § 421 ods. 1 písm. b/ CSP predpokladá, že právnu otázku dovolací súd dosiaľ neriešil a je tu daná potreba, aby dovolací súd ako najvyššia súdna autorita túto otázku vyriešil. Právna úprava účinná od 1. júla 2016 dáva dovolaciemu súdu právomoc rozhodnúť o tom, či ide o otázku zásadného právneho významu, ktorá nebola dosiaľ riešená. Základným predpokladom prípustnosti dovolania je, že dovolací súd vo svojej rozhodovacej činnosti doposiaľ neposudzoval právnu otázku nastolenú dovolateľom (t. j. právne posúdenie veci odvolacím súdom, s ktorým dovolateľ nesúhlasí). V danej veci však dovolateľmi nastolená právna otázka (primeranosť dohodnutej výšky zmluvnej pokuty a jej súlad s dobrými mravmi) už bola v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu viackrát riešená.

38. V rozsudku sp. zn. 3Obo/283/1998 (publikovanom v časopise Zo súdnej praxe pod č. 18/1999) najvyšší súd vyslovil, že pri posudzovaní primeranosti výšky zmluvnej pokuty súd prihliada na hodnotu a význam zabezpečovanej povinnosti. Zmluvnú pokutu vo výške jednej päťdesiatiny z hodnoty zabezpečovaného záväzku nemožno považovať za neprimeranú. V uznesení z 8. decembra 2010, sp. zn. 2Obo/39/2010 najvyšší súd uviedol, že pri úvahách o primeranosti zmluvnej pokuty a prípadnom využití moderačného práva by sa mal súd zaoberať všetkými relevantnými okolnosťami prípadu. Súd by sa mal zamerať aj na iné skutočnosti (napr. hospodársku pozíciu zmluvných strán pri uzatváraní zmluvy, spôsob zapracovania zmluvnej pokuty do zmluvy, reciprocitu zmluvnej pokuty, druh zavinenia dlžníka, ako aj skutočnosť, či došlo k vzniku škody alebo nie a podobne). V rozsudku z 29. marca 2007, sp. zn. 3Cdo/130/2006 (vo vzťahu k ustanoveniu § 544 ods. 2 Občianskeho zákonníka) najvyšší súd skonštatoval, že určenie výšky zmluvnej pokuty je zásadne vecou vzájomnej dohody zmluvných strán. Neznamená to však, že v každom jednotlivom prípade môže byť dohodnutá pokuta v neobmedzenej výške. Primeranosť zmluvnej pokuty je treba posúdiť s prihliadnutím k celkovým okolnostiam právneho úkonu, jeho pohnútkam a účelu, ktorý sledoval, ako i vzájomný pomer pôvodnej a sankčnej povinnosti. V rozsudku z 30. septembra 2008, sp. zn. 2Cdo/172/2007 (vo vzťahu k ustanoveniam § 544 a 545 Občianskeho zákonníka) najvyšší súd dospel k záveru, že z pohľadu primeranosti výšky zmluvnej pokuty je totiž namieste hodnotiť inak zmluvnú pokutu dojednanú vo forme pevne stanovenej čiastky a zmluvnú pokutu dojednanú formou určitej sadzby za stanovenú časovú jednotku. Pevne stanovenú zmluvnú pokutu vo výške trojnásobku zabezpečenej čiastky by bolo zrejme možné (pri súčasnom zohľadnení všetkých okolností daného prípadu) považovať za neprimeranú právom s ohľadom na pomer medzi hodnotou zabezpečenej pohľadávky a výškou zmluvnej pokuty, ktorú by v takomto prípade bol dlžník povinný zaplatiť veriteľovi len za niekoľko dní omeškania. Rovnaké kritérium však nemožno dobre použiť, ak dosiahne celková výška zmluvnej pokuty trojnásobku zabezpečenej pohľadávky v dôsledku dlhodobého omeškania dlžníka; tu výška zmluvnej pokuty plne závisí od doby, po ktorú dlžník svojou zmluvnou pokutou zabezpečenú povinnosť neplní - čím dlhšia je doba omeškania, tým vyššia je zmluvná pokuta. Inak povedané, neprimeranosť zmluvnej pokuty nemožno usudzovať z jej celkovej výšky ak je dôsledkom dlhodobého omeškania a s tým spojeným navyšovaním o inak primeranú „dennú sadzbu“ zmluvnej pokuty. Opačný záver je neprijateľný, lebo by vo svojich dôsledkoch zvýhodňoval dlžníka (čím by dlhšie dlžník svoje povinnosti neplnil, tým viac by bol zvýhodňovaný pri posudzovaní prípadnej neprimeranosti výšky zmluvnej pokuty), a znamenalo by to spochybnenie funkcií, ktoré má zmluvná pokuta plniť. Taktiež v predmetnom rozhodnutí najvyšší súd uviedol, že pri skúmaní platnosti dojednaní o zmluvnej pokute z hľadiska dobrých mravov je nutné uvážiť funkcie zmluvnej pokuty (funkciu preventívnu, uhradzovaciu a sankčnú). V súvislosti s výškou zmluvnej pokuty je potrebné, aby pokuta zahŕňala všetky škody, ktoré možno rozumne v danom konkrétnom vzťahu s porušením určitej povinnosti očakávať, musí byť dostatočnou nie však premrštenou výškou. V uznesení z 30. septembra 2013, sp. zn. 7MCdo/9/2012 najvyšší súd vo vzťahu k zmluvnej pokute uviedol, že účelom zmluvnej pokuty je donútiť dlžníka pod hrozbou majetkovej sankcie k riadnemu splneniu záväzku. Zmluvná pokuta teda predovšetkým predstavuje hrozbu dlžníkovi, že pokiaľ nesplní svoju zmluvnú povinnosť, vznikne mu povinnosť poskytnúť pre tento prípad dojednané plnenie t. j. pokutu. Dojednaná zmluvná pokuta má teda predovšetkým čeliť porušeniu povinnosti (funkcia prevenčná), lebo ak bude zabezpečená povinnosť plnená, bola hlavná funkcia zmluvnej pokuty vyčerpaná. Okrem toho zmluvná pokuta má aj funkciu reparačnú (uhradzovaciu), lebo jej zmyslom je tiež reparovať na strane veriteľa ujmu, ktorá mu vznikla v

dôsledku porušenia povinnosti zo strany dlžníka. Zároveň však zmluvná pokuta môže zahŕňať aj ďalšie sumy, ktoré predstavujú trest (sankciu) pre toho, kto povinnosť porušil, pričom zmluvná pokuta je nezávislou od vzniku škody. Rovnako tak dovolací súd podporne poukazuje aj na rozhodnutia Najvyššieho súdu Českej republiky, z ktorých vyplývajú nasledovné závery: V rozhodovanej veci konečná výška zmluvnej pokuty celkom závisela na dĺžke doby, v priebehu ktorej žalovaní nesplnili povinnosť, ktorú sami zmluvne prevzali. Výsledná výška zmluvnej pokuty je tak dôsledkom relatívne dlhšej doby, ktorá uplynula odo dňa splatnosti zabezpečenej pohľadávky. Z pohľadu primeranosti zmluvnej pokuty je na mieste hodnotiť inak zmluvnú pokutu dojednanú vo forme pevne stanovenej čiastky a zmluvnú pokutu dojednanú vo forme určitej sadzby za určené časové obdobie. Neprimeranosť zmluvnej pokuty nemožno posudzovať len z jej celkovej výšky, ak je dôsledkom dlhodobého omeškania a s tým spojeným navyšovaním o inak primeranú „dennú sadzbu“ zmluvnej pokuty. Opačný záver je neprijateľný, lebo by vo svojom dôsledku zvýhodňoval dlžníka (čím dlhšie by dlžník svoje povinnosti neplnil, tým viac by bol zvýhodnený pri posudzovaní prípadnej neprimeranosti výšky zmluvnej pokuty) a znamenal by spochybnenie funkcií, ktoré má zmluvná pokuta plniť. Žalovaní mohli zabrániť rastu celkovej výšky zmluvnej pokuty tým, že by v čo najkratšom čase splnili svoju povinnosť vrátiť dlžnú sumu, na ktorú sa zmluvne zaviazali s poukazom na dobré mravy (rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky z 22. novembra 2006, sp. zn. 33Odo/61/2005, obdobne aj rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky z 24. júna 2009, sp. zn. 33Odo/1779/2006).

39. Vychádzajúc z citovaných judikatórnych záverov je zrejmé, že pokiaľ ide o výšku dohodnutej zmluvnej pokuty, je nevyhnutné dôsledne rozlišovať medzi zmluvnou pokutou určenou pevnou sumu, ktorú je dlžník povinný zaplatiť bez ohľadu na závažnosť porušenia zmluvnej povinnosti, a zmluvnou pokutou, ktorá je dohodnutá vo forme určitej sadzby za určené časové obdobie [či už v podobe percentuálneho vyjadrenia za rok/deň, alebo v podobe určitej peňažnej čiastky za každý deň nesplnenia zmluvnej povinnosti (napr. omeškania)]. Osobitne v prípade zmluvnej pokuty dohodnutej vo forme určitej sadzby za určené časové obdobie treba zohľadniť to, že jej výška závisí od postoja dlžníka, ktorý nesplnil povinnosť, ktorú na seba zmluvne prevzal. Dlžník môže kedykoľvek zabrániť rastu celkovej výšky zmluvnej pokuty tým, že svoju zmluvnú povinnosť dodatočne splní, čím dôjde k naplneniu účelu zmluvnej pokuty (t. j. splneniu zabezpečeného záväzku). Dlžník, ktorý (vedome) dlhodobo porušuje (ignoruje) svoje záväzky (a neplní si zmluvné povinnosti), nemôže byť následne zvýhodňovaný v súdnom konaní tým, že v dôsledku jeho nečinnosti presiahne celková výška zmluvnej pokuty výšku zabezpečovanej povinnosti, v dôsledku čoho pristúpi súd k uplatneniu moderačného práva. Nemožno pritom opomínať zásadu pacta sunt servanda, v súlade s ktorou je plnenie zmluvných záväzkov a nie ich nerešpektovanie a porušovanie.

40. Za neprimerane vysokú nebola vyhodnotená zmluvná pokuta vo výške 1 % z dlžnej čiastky za každý deň omeškania (sp. zn. 2Obdo/39/2010, sp. zn. 2Cdo/172/2007), resp. zmluvná pokuta vo výške 0,67 % z dlžnej sumy za každý deň omeškania (sp. zn. 33Odo/61/2005) a ani zmluvná pokuta vo výške 0,23 % denne (sp. zn. 33Odo/1779/2006). Záver o neprimeranosti výšky zmluvnej pokuty bol vyslovený v prípadoch, keď zmluvná pokuta bola napr. vo výške 100.000,- Sk/3.319 eur k hodnote zabezpečovanej povinnosti 3.000,- Sk/99,58 eur (sp. zn. 3Cdo/130/2006), resp. zmluvná pokuta vo výške 13 % denne z dlžnej sumy (sp. zn. 1ObdoV/93/2004).

41. Možno uzavrieť, že právna otázka, tak ako ju dovolatelia vymedzili vo svojom dovolaní (t. j. či zmluvné ustanovenie zakotvujúce zmluvnú pokutu podľa ustanovenia § 544 Občianskeho zákonníka vo výške 1 % denne z dlžnej sumy istiny je v súlade s ustanovením § 39 Občianskeho zákonníka) bola v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu riešená, a to najmä v jeho rozhodnutí sp. zn. 2Cdo/172/2007 so záverom, že „zmluvná pokuta dojednaná vo výške 1 % z dlžnej čiastky za každý deň omeškania je primeraná a jej dojednanie nie je preto neplatné podľa ustanovenia § 39 Občianskeho zákonníka pre rozpor s dobrými mravmi“. Najvyšší súd v tomto rozhodnutí pritom vychádzal s rovnakého názoru, ako súdy nižších inštancií v tejto veci, že neprimeranosť zmluvnej pokuty nemožno usudzovať iba z jej celkovej výšky, ak je dôsledkom dlhodobého omeškania a s tým spojeným navyšovaním o inak primeranú „dennú sadzbu“ zmluvnej pokuty (tak ako tomu bolo i v posudzovanej veci). Prípustnosť dovolania v riešení takto vymedzenej právnej otázky podľa § 421 ods. 1 písm. b/ CSP potom nebola

daná (s ohľadom na skutočnosť, že táto otázka už bola v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu riešená).

42. K samotnému vymedzeniu právnej otázky z hľadiska prípustnosti dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. b/ CSP, dovolací súd poznamenáva, že na to, aby išlo o právnu otázku doposiaľ dovolacím súdom neriešenú, boli dovolatelia povinní túto vymedziť i s ohľadom na (iné) konkrétne okolnosti prípadu (teda nielen všeobecným konštatovaním, či zmluvná pokuta vo výške 1 % denne z dlžnej sumy je/nie je dojednaná v rozpore s dobrými mravmi). Posúdenie otázky, či konkrétne zmluvné dojednanie (o zmluvnej pokute) je v rozpore s dobrými mravmi je síce právnou otázkou, jej riešenie však treba posudzovať s ohľadom na skutkové okolnosti tej ktorej veci. Z vyššie označenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu potom zreteľne vyplýva, že závery o primeranosti či neprimeranosti výšky zmluvnej pokuty možno len veľmi obtiažne zovšeobecniť a v tejto oblasti vydané viaceré súdne rozhodnutia môžu byť len určitým vodítkom pri rozhodovaní súdu v inej konkrétnymi okolnosťami determinovanej veci. Pri skúmaní platnosti dojednania o zmluvnej pokute z hľadiska dobrých mravov je nutné uvážiť aj funkcie zmluvnej pokuty (funkciu preventívnu, uhradzovaciu a sankčnú). V súvislosti s výškou zmluvnej pokuty je ďalej potrebné, aby pokuta zahŕňala všetky škody, ktoré možno rozumne v danom konkrétnom vzťahu s porušením určitej povinnosti očakávať, musí byť dostatočnou nie však premrštenou výškou. Možno tak uzavrieť, že pri posudzovaní primeranosti dojednanej výšky zmluvnej pokuty je treba prihliadnuť k celkovým okolnostiam úkonu, jeho pohnútkam a účelu, ktorý sledoval. V úvahu je treba taktiež vziať výšku úrokov z omeškania, ktoré tiež predstavujú sankciu za porušenie povinnosti i výšku zabezpečenej čiastky, z ktorej možno taktiež usúdiť na neprimeranosť zmluvnej pokuty s ohľadom na vzájomný pomer pôvodnej a sankčnej povinnosti. Dovolatelia v danej veci dovoláciu otázku posudzovania súladu s dobrými mravmi však formulovali iba vo vzťahu k určení samotnej výšky zmluvnej pokuty (či je v súlade s dobrými mravmi, ak je jej dohodnutá výška 1 % denne z dlžnej sumy), nezohľadňujúc pritom (a v dovolacej otázke nešpecifikujúc) i ďalšie okolnosti danej veci, iba v spojení s ktorými, by mohol byť potom naplnený dôvod prípustnosti dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. b/ CSP (t. j. dovolatelia mali formulovať právnu otázku i s ohľadom na ďalšie konkrétne okolnosti danej veci tak, aby bolo možné konštatovať, že otázka dohodnutej výšky zmluvnej pokuty v spojitosti s osobitosťami tohto konkrétneho prípadu, skutočne nebola doposiaľ v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte riešená). Avšak iba samotná otázka (bez zohľadnenia ďalších konkrétností dojednania zmluvnej pokuty), či dojednanie zmluvnej pokuty vo výške 1 % denne z dlžnej sumy odporuje dobrým mravom, bez ďalšieho takýto rozpor nesignalizuje, čo už konštatoval i dovolací súd v rozhodnutí sp. zn. 2Cdo/172/2007 (ohľadne iba takto formulovanej právnej otázky teda rozhodovacia prax dovolacieho súdu existuje).

43. Dovolací súd v tejto súvislosti ďalej poznamenáva, že je viazaný iba vymedzením právnej otázky, od ktorej záviselo rozhodnutie odvolacieho súdu, ktoré považuje dovolateľ za nesprávne, nie však už určením, pod ktorý prípad prípustnosti riešenia (§ 421) táto otázka spadá (sp. zn. 1Cdo/27/2017). Z týchto dôvodov prípustnosť dovolania žalobcov (viazanú vymedzením dovolacej otázky) mohla potom nanajvýš vyplývať iba z ust. § 421 ods. 1 písm. a/ CSP, t. j. že by sa odvolací súd pri riešení tejto otázky odklonil od rozhodovacej praxe dovolacieho súdu, najmä od jeho záverov vyplývajúcich z rozhodnutia sp. zn. 2Cdo/172/2007. V danej veci súdy nižších inštancií pri formulovaní svojich právnych záverov (pokiaľ ide o súlad dojednanej zmluvnej pokuty s dobrými mravmi) vychádzali z toho, že „dlžník (žalobcovia) v zásade nemôže úspešne namietat rozpor dohody o zmluvnej pokute s dobrými mravmi, ak on sám mohol zabrániť nárastu celkovej výšky zmluvnej pokuty práve splnením si jeho zmluvnej povinnosti zabezpečenej zmluvnou pokutou. Posudzovanie samotnej konečnej výšky zmluvnej pokuty by odporovalo účelu zmluvnej pokuty a neoprávnene by zvýhodňovalo dlžníka, keď zvyšovanie výhodnosti jeho pozície pri posudzovaní prípadnej neprimeranosti výšky zmluvnej pokuty by tak bolo priamo úmerné dlžke neplnenia si jeho povinnosti a čím dlhšie by si dlžník neplnil svoje povinnosti, potom by bola väčšia pravdepodobnosť, že dohoda o zmluvnej pokute bude posudzovaná ako neprimeraná“. Súdy potom dospeli k záveru, že „dohodnutá výška zmluvnej pokuty v danom prípade neprekračovala účel zmluvnej pokuty, ktorý spočíval hlavne v hrozbe dostatočne cielenou majetkovou sankciou voči dlžníkom (žalobcom) pre prípad, že si nesplnia svoju povinnosť zabezpečenú práve zmluvnou pokutou a v dostatočnom zabezpečení veriteľa proti prípadným škodám, ktoré by mohli nesplnením si zabezpečovacej povinnosti vzniknúť. Výška zmluvnej pokuty tak bola plne závislá od

doby, po ktorú si žalobcovia ako dlžníci vôbec nesplnili svoju povinnosť vyplývajúcu zo Zmluvy o pôžičke. Nebola dohodnutá zmluvná pokuta vo forme pevne stanovenej sumy, ale bola dohodnutá formou určitej sadzby za stanovenú časovú jednotku, a teda jej výšku mohli svojim správaním žalobcovia ovplyvniť, a to práve s plnením si svojej povinnosti. Dojednanie o zmluvnej pokute tak v danom prípade nedosiahlo intenzitu jej rozporu s dobrými mravmi, pričom do úvahy by prichádzala iba jej moderácia zo strany súdu, avšak iba v konaní začatom na podklade žaloby na plnenie (nie určenie)“. Dovolací súd poukazuje na to, že rovnaké závery (na ktorých v danej veci založili svoje rozhodnutia súdy nižších inštancií) potom vyplývajú i z ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu, označenej v bode 38. tohto rozhodnutia, najmä z rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2Cdo/172/2007. Z týchto dôvodov nevyplývala prípustnosť dovolania žalobcov ani z ustanovenia § 421 ods. 1 písm. a/ CSP, keďže napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu sa prijatými právnymi závermi v riešení dovolateľmi vymedzenej právnej otázky, neodklonilo od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu.

44. Dovolací súd (pokiaľ ide o vec samu) záverom dodáva, že zmluvná pokuta ako jeden zo zabezpečovacích prostriedkov je upravená v § 544 a § 545 Občianskeho zákonníka. Zmluvná pokuta je peňažná suma, ktorú je dlžník povinný zaplatiť veriteľovi v prípade, že nesplní svoju zmluvnú povinnosť, i keď porušením takto zabezpečenej povinnosti nevznikne veriteľovi škoda (§ 544 ods. 1 Občianskeho zákonníka). Zmluvnou pokutou možno zabezpečovať akúkoľvek právnu (zmluvnú alebo zákonnú) povinnosť, ktorá sa môže týkať peňažného alebo iného plnenia. Zákon teda nevyklučuje možnosť dojednania zmluvnej pokuty za omeškanie s plnením peňažného záväzku. Dohoda o zmluvnej pokute musí mať obligatórne písomnú formu. Jej nevyhnutnou náležitosťou je uvedenie výšky pokuty, prípadne aspoň spôsob, akým bude stanovená (§ 544 ods. 2 Občianskeho zákonníka). Výška zmluvnej pokuty nie je v Občianskom zákonníku upravená a nestanovuje sa tu ani spôsob jej určenia. Dojednanie jej výšky či spôsobu určenia je teda vecou dohody účastníkov. Účelom zmluvnej pokuty zakotvenej v ustanovení § 544 a § 545 Občianskeho zákonníka je donútiť dlžníka hrozbou majetkovej sankcie k riadnemu splneniu záväzku. Zmluvná pokuta teda predovšetkým predstavuje hrozbu dlžníkovi, že pokiaľ nesplní svoju (najmä) zmluvnú povinnosť, vznikne mu povinnosť poskytnúť pre tento prípad dojednané plnenie t. j. pokutu. Dojednaná zmluvná pokuta má teda v prvom rade čeliť porušeniu povinnosti (funkcia prevenčná) lebo ak bude zabezpečená povinnosť plnená, bola hlavná funkcia zmluvnej pokuty vyčerpaná. Vedľa toho má zmluvná pokuta i funkciu reparačnú (uhradzovaciu), lebo jej zmyslom je tiež reparovať na strane veriteľa ujmu, ktorá mu vznikla v dôsledku porušenia povinnosti zo strany dlžníka. Zároveň však v sebe zmluvná pokuta môže zahrňovať i ďalšie čiastky, ktoré predstavujú trest (sankciu) pre toho, kto povinnosť porušil, čo vyplýva z výslovného znenia ustanovenia § 544 Občianskeho zákonníka, ktoré povinnosť hradiť zmluvnú pokutu činí nezávislou na vzniku škody. Inými slovami povedané, zmluvná pokuta je peňažitá čiastka, ktorú je dlžník povinný zaplatiť veriteľovi v prípade, že nesplní svoju zmluvnú povinnosť, na ktorú je pokuta viazaná a to bez ohľadu na to, či porušením povinností vzniká veriteľovi škoda.

45. Medzi stranami bola dojednaná zmluvná pokuta vo výške 1 % z dlžnej čiastky za každý deň omeškania (čl. III. Zmluvy o pôžičke), čo vzhľadom k dlžnej čiastke 60.000 eur (ak by túto žalobcovia nevrátili ani len sčasti) predstavuje čiastku 600 eur denne. Možno prisvedčiť súdom, že takáto výška zmluvnej pokuty nijako neprekračuje účel zmluvnej pokuty spočívajúci najmä v hrozbe dostatočne citelnou majetkovou sankciou voči dlžníkovi pre prípad, že nesplní zabezpečovaciu povinnosť a v dostatočnom zabezpečení veriteľa proti prípadným škodám, ktoré by mu mohli nesplnením zabezpečenej povinnosti vzniknúť. V posudzovanej veci bola konečná výška zmluvnej pokuty plne závislá na dobe, po ktorú žalobcovia nesplnili povinnosť, ktorú sami zmluvne prevzali. Výsledná výška zmluvnej pokuty je totiž dôsledkom relatívne dlhej doby, ktorá uplynula odo dňa splatnosti zabezpečenej pohľadávky do jej zaplatenia. Súdy nižších inštancií preto pri hodnotení primeranosti dohodnutej výšky zmluvnej pokuty správne vychádzali z dĺžky omeškania. Ako už bolo uvedené, z pohľadu primeranosti výšky zmluvnej pokuty je totiž namieste hodnotiť inak zmluvnú pokutu dojednanú vo forme pevne stanovenej čiastky a zmluvnú pokutu dojednanú formou určitej sadzby za stanovenú časovú jednotku. Výška zmluvnej pokuty v danom prípade plne závisela od doby, po ktorú žalobcovia svojou zmluvnou pokutou zabezpečenú povinnosť neplnili - čím dlhšia bola doba omeškania, tým vyššia bola zmluvná pokuta.

Neprimeranosť zmluvnej pokuty preto nebolo možné usudzovať iba z jej celkovej výšky, ak táto bola dôsledkom dlhodobého omeškania a s tým spojeným navyšovaním o inak primeranú „dennú sadzbu“ zmluvnej pokuty. Opačný záver by zvýhodňoval žalobcov a spochybňoval všetky funkcie, ktoré mala takto dohodnutá zmluvná pokuta plniť. I v posudzovanej veci možno preto uzavrieť, že zmluvná pokuta dojednaná vo výške 1 % z dlžnej čiastky za každý deň omeškania je s ohľadom ku všetkým okolnostiam daného prípadu primeraná a dojednanie o zmluvnej pokute nie je preto neplatné podľa ustanovenia § 39 Občianskeho zákonníka pre rozpor s dobrými mravmi. Dojednaná výška zmluvnej pokuty bola primeraná s ohľadom na význam a hodnotu zabezpečovaných povinností.

46. Vychádzajúc z vyššie uvedeného, dovolací súd uzatvára, že ako neprimerane vysokú nemožno posúdiť zmluvnú pokutu dohodnutú vo forme určitej sadzby za určené časové obdobie, ktorej celková výška je dôsledkom dlhodobého porušovania zabezpečenej povinnosti dlžníkom a s tým spojeným navyšovaním o inak primeranú sadzbu zmluvnej pokuty za určené časové obdobie. S poukazom na vyslovené právne závery dovolací súd konštatuje, že dovolatelia neopodstatnene vytýkali odvolaciemu súdu (a aj súdu prvej inštancie) nesprávne právne posúdenie veci, nakoľko súdy nižšej inštancie správne vyhodnotili, že medzi stranami dojednaná zmluvná pokuta neodporovala dobrým mravom. Konajúce súdy vo svojich rozhodnutiach zohľadnili práve skutočnosť, že výška zmluvnej pokuty závisela od postoja dlžníkov (žalobcov), ktorí si nesplnili povinnosť, ktorú na seba zmluvne prevzali. Žalobcovia totiž mohli kedykoľvek zabrániť rastu celkovej výšky zmluvnej pokuty tým, že by si svoju zmluvnú povinnosť dodatočne splnili, čím by došlo k naplneniu účelu zmluvnej pokuty (t. j. splneniu zabezpečeného záväzku). Žalobcovia, ktorí (vedome) dlhodobo porušovali (ignorovali) svoje záväzky (a neplnili si zmluvné povinnosti), nemohli byť následne zvýhodňovaní v súdnom konaní tým, že v dôsledku ich nečinnosti môže presiahnuť celková výška zmluvnej pokuty výšku zabezpečovanej povinnosti. Celková výška zmluvnej pokuty tak bola závislá výlučne od okolností, ktoré mohli žalobcovia ovplyvniť.

47. Z uvedených dôvodov dovolací súd dovolanie dovolateľov uplatnené podľa ustanovenia § 420 písm. f/ CSP odmietol podľa ustanovenia § 447 písm. c/ CSP, a dovolanie uplatnené podľa ustanovenia § 421 ods. 1 písm. b/ CSP odmietol podľa ustanovenia § 447 písm. c/, f/ CSP.

48. Žalovaný bol v dovolacom konaní úspešný, a preto na základe ustanovenia § 453 ods. 1 s použitím § 255 ods. 1 CSP by mal (potenciálny) nárok na náhradu trov dovolacieho konania. Žalovanému však preukázateľne žiadne reálne trovy dovolacieho konania nevznikli, a preto mu dovolací súd náhradu trov dovolacieho konania nepriznal.

49. Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok